

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

12 martie 2014^{* i}

„Directiva 2004/38/CE – Articolul 21 alineatul (1) TFUE – Dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre – Beneficiari – Drept de ședere al unui resortisant al unui stat terț, membru al familiei unui cetățean al Uniunii, în statul membru al cărui resortisant este acest cetățean – Întoarcere a cetățeanului Uniunii în acest stat membru după șederi de scurtă durată în alt stat membru”

În cauza C-456/12,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Raad van State (Țările de Jos), prin decizia din 5 octombrie 2012, primită de Curte la 10 octombrie 2012, în procedurile

O.

împotriva

Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel

și

Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel

împotriva

B.,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnul K. Lenaerts (raportor), vicepreședinte, doamna R. Silva de Lapuerta și domnii M. Ilesič, L. Bay Larsen, A. Borg Barthet și C. G. Fernlund, președinți de cameră, domnii G. Arestis, J. Malenovský, E. Levits, A. Ó Caoimh și D. Šváby, doamnele M. Berger și A. Prechal și domnul E. Jarašiūnas, judecători,

avocat general: doamna E. Sharpston,

grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 25 iunie 2013,

* Limba de procedură: neerlandeza.

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul O., de J. Canales și de J. van Bennekom, avocați;
- pentru domnul B., de C. Chen, de F. Verbaas și de M. van Zantvoort, avocați;
- pentru guvernul olandez, de M. de Ree, de C. Schillemans și de C. Wissels, în calitate de agenți;
- pentru guvernul belgian, de T. Materne și de C. Pochet, în calitate de agenți;
- pentru guvernul ceh, de M. Smolek și de J. Vlácil, în calitate de agenți;
- pentru guvernul danez, de V. Pasternak Jørgensen și de M. Wolff, în calitate de agenți;
- pentru guvernul german, de T. Henze și de A. Wiedmann, în calitate de agenți;
- pentru guvernul eston, de M. Linntam și de N. Grünberg, în calitate de agenți;
- pentru guvernul polonez, de K. Pawłowska, de M. Szpunar, de B. Majczyna și de M. Arciszewski, în calitate de agenți;
- pentru guvernul Regatului Unit, de L. Christie, în calitate de agent, asistat de G. Facenna, barrister;
- pentru Comisia Europeană, de C. Tufvesson și de G. Wils, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 12 decembrie 2013,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea Directivei 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO L 158, p. 77, rectificări în JO L 229, p. 35, și în JO 2005, L 197, p. 34, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56), precum și a articolului 21 alineatul (1) TFUE.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul a două litigii, între domnul O., pe de o parte, și Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel (ministrul imigrației, integrării și azilului, denumit în continuare „Minister”), pe de altă parte, și, respectiv, între acesta din urmă, pe de o parte, și domnul B., pe de altă parte, în legătură cu anumite decizii prin care li se refuză eliberarea unei adeverințe care să certifice șederea lor legală în Țările de Jos în calitate de membru al familiei unui cetățean al Uniunii Europene.

Cadrul juridic

Directiva 2004/38

- 3 Articolul 1 din Directiva 2004/38, intitulat „Obiectul”, prevede:
- „Prezenta directivă stabilește:
- (a) condițiile de exercitare a dreptului la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre de către cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora;
- [...]”
- 4 Intitulat „Definiții”, articolul 2 din directiva menționată prevede:
- „În sensul prezentei directive:
1. prin «cetățean al Uniunii» se înțelege orice persoană având cetățenia unui stat membru;
2. prin «membru de familie» se înțelege:
- (a) soțul;
- [...]
3. prin «stat membru gazdă» se înțelege statul membru în care se deplasează un cetățean al Uniunii în scopul de a-și exercita dreptul la liberă circulație și ședere.”
- 5 Articolul 3 din aceeași directivă, intitulat „Destinatarii”, prevede la alineatul (1):
- „Prezenta directivă se aplică oricărui cetățean al Uniunii care se deplasează sau își are reședința într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, precum și membrilor familiei sale, conform definiției de la articolul 2 punctul 2, care îl însoțesc sau i se alătură.”
- 6 Potrivit articolului 6 din Directiva 2004/38:
- „(1) Cetățenii Uniunii au dreptul de ședere pe teritoriul altui stat membru pe o perioadă de cel mult trei luni [...].
- (2) Dispozițiile alineatului (1) se aplică și membrilor de familie care dețin un pașaport valabil, care nu au cetățenia unui stat membru și care îl însoțesc pe cetățeanul Uniunii ori i se alătură acestuia.”
- 7 Articolul 7 alineatele (1) și (2) din directiva menționată are următorul cuprins:
- „(1) Toți cetățenii Uniunii au dreptul de ședere pe teritoriul altui stat membru pentru o perioadă mai mare de trei luni în cazurile în care:
- (a) sunt lucrători care desfășoară activități salariate sau activități independente în statul membru gazdă sau
- (b) dispun de suficiente resurse pentru ei și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii, și dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă sau

(c)

- sunt înscrși într-o instituție privată sau publică, acreditată sau finanțată de către statul membru gazdă pe baza legislației sau practicilor sale administrative, cu scopul principal de a urma studii, inclusiv de formare profesională și
- dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă și asigură autoritatea națională competentă, printr-o declarație sau o altă procedură echivalentă la propria alegere, că posedă suficiente resurse pentru ei înșiși și pentru membrii de familie, astfel încât să nu devină o povară pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în timpul perioadei de ședere sau

(d) sunt membri de familie care însoțesc ori se alătură unui cetățean al Uniunii care îndeplinește el însuși condițiile menționate la literele (a), (b) sau (c).

(2) Dreptul de ședere prevăzut la alineatul (1) se extinde asupra membrilor de familie care nu au cetățenia unui stat membru, în cazul în care îl însoțesc ori i se alătură cetățeanului Uniunii în statul membru gazdă, cu condiția ca cetățeanul Uniunii să îndeplinească condițiile menționate la alineatul (1) literele (a), (b) sau (c)."

8 Articolul 10 alineatul (1) din aceeași directivă prevede:

„Dreptul de ședere al membrilor de familie ai unui cetățean al Uniunii care nu sunt resortisanți ai unui stat membru se confirmă prin eliberarea unui document intitulat «Permis de ședere de membru de familie pentru un cetățean al Uniunii», în termen de cel mult șase luni de la data la care aceștia prezintă cererea. O confirmare a depunerii cererii pentru permisul de ședere se eliberează imediat.”

9 Potrivit articolului 16 alineatul (1) prima teză din Directiva 2004/38, „[c]etățenii Uniunii care și-au avut reședința legală pe teritoriul statului membru gazdă în cursul unei perioade neîntrerupte de cinci ani dobândesc dreptul de ședere permanentă pe teritoriul acestuia”. Alineatul (2) al aceluiași articol prevede că „[a]lineatul (1) se aplică și în cazul membrilor de familie care nu au cetățenia unui stat membru și care și-au avut reședința legală împreună cu cetățeanul Uniunii în statul membru gazdă în cursul unei perioade neîntrerupte de cinci ani”.

Dreptul olandez

10 Legea privind străinii (Vreemdelingenwet) din 23 noiembrie 2000 (Stb. 2000, nr. 495) și Decretul din 2000 privind străinii (Vreemdelingenbesluit 2000, Stb. 2000, nr. 497) au transpus dispozițiile Directivei 2004/38 în dreptul intern olandez.

11 Articolul 1 din Legea privind străinii prevede:

„În sensul prezentei legi și al dispozițiilor adoptate în temeiul acesteia, se înțelege prin:

[...]

e. resortisanți comunitari:

- 1° cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene care, în temeiul Tratatului de instituire a Comunității Europene, au dreptul să intre și să locuiască pe teritoriul altui stat membru;
- 2° membrii de familie ai persoanelor menționate la punctul 1 care dețin cetățenia unei țări terțe și care, în urma unei decizii luate în aplicarea Tratatului de instituire a Comunității Europene, au dreptul să intre și să locuiască pe teritoriul unui stat membru;

[...]”

12 Articolul 8 din legea menționată prevede:

„Un străin are dreptul de ședere legală în Țările de Jos numai:

[...]

e. în calitate de resortisant comunitar, în măsura în care locuiește în Țările de Jos în temeiul unei reglementări adoptate în temeiul Tratatului de instituire a Comunității Europene sau al Tratatului privind Spațiul Economic European; [...]”

13 Conform articolului 9 alineatul (1) din aceeași lege, Minister emite pentru străinul care locuiește în mod legal pe teritoriul olandez în temeiul dreptului Uniunii un document din care rezultă caracterul legal al șederii sale (denumit în continuare „document de ședere”).

Situația de fapt în litigiile principale și întrebările preliminare

Situația domnului O.

14 Domnul O., cetățean nigerian, s-a căsătorit în anul 2006 cu o resortisantă olandeză (denumită în continuare „persoana de referință O”). El a declarat că în perioada 2007-aprilie 2010 a locuit în Spania. Potrivit documentelor transmise de municipalitatea Malaga (Spania), domnul O. și persoana de referință O sunt înregistrați la aceeași adresă din Malaga începând cu 7 august 2009. În plus, domnul O. a prezentat un document de ședere, valabil până la 20 septembrie 2014, din care rezultă că a locuit în Spania în calitate de membru de familie al unui cetățean al Uniunii.

15 Potrivit declarațiilor persoanei de referință O, aceasta, în perioada 2007-aprilie 2010, a locuit două luni împreună cu domnul O. în Spania, dar, întrucât nu a găsit un loc de muncă, a revenit în Țările de Jos. Totuși, în această perioadă, persoana de referință O a petrecut periodic vacanțe în Spania împreună cu domnul O.

16 Începând de la 1 iulie 2010, domnul O. este înscris în registrul olandez al populației ca având reședința la aceeași adresă ca și persoana de referință O.

17 Prin decizia din 15 noiembrie 2010, Minister a respins cererea domnului O. prin care urmărea să obțină documentul de ședere prevăzut la articolul 9 alineatul (1) din Legea privind străinii. Prin decizia din 21 martie 2011, acesta a declarat neîntemeiată reclamația formulată de domnul O. împotriva acestei decizii de respingere.

18 Prin hotărârea din 7 iulie 2011, Rechtbank 's-Gravenhage a respins ca neîntemeiată acțiunea introdusă de domnul O. împotriva deciziei din 21 martie 2011.

19 Domnul O. a formulat apel împotriva acestei hotărâri la instanța de trimitere.

Situația domnului B.

20 Domnul B., cetățean marocan, a declarat că a coabitat în Țările de Jos, timp de câțiva ani începând din luna decembrie 2002, cu partenera sa (denumită în continuare „persoana de referință B”), care este cetățean olandez.

- 21 Prin decizia din 14 octombrie 2005, domnul B. a fost declarat indezirabil pe teritoriul olandez ca urmare a unei condamnări la o pedeapsă cu închisoarea de două luni pentru utilizarea unui pașaport fals. Domnul B. s-a stabilit ulterior la Retie (Belgia), în apartamentul pe care persoana de referință B l-a închiriat în perioada octombrie 2005-mai 2007. Persoana de referință B a declarat că a locuit acolo în fiecare weekend în această perioadă.
- 22 În aprilie 2007, domnul B. s-a întors în Maroc, întrucât i-a fost refuzată șederea în Belgia ca urmare a deciziei din 14 octombrie 2005.
- 23 La 31 iulie 2007, domnul B. și persoana de referință B s-au căsătorit. La 30 decembrie 2008, el a solicitat retragerea deciziei menționate prin care era declarat indezirabil. Prin decizia din 16 martie 2009, Minister a retras această decizie.
- 24 În luna iunie 2009, domnul B. s-a stabilit în Țările de Jos la persoana de referință B.
- 25 Prin decizia din 30 octombrie 2009, Staatssecretaris van Justitie (secretarul de stat pentru justiție) a respins cererea domnului B. de obținere a documentului de ședere. Prin decizia din 19 martie 2010, Minister a declarat neîntemeiată reclamația formulată de domnul B. împotriva acestei decizii de respingere.
- 26 Prin hotărârea din 11 noiembrie 2010, Rechtbank 's-Gravenhage a admis acțiunea introdusă de domnul B. împotriva deciziei menționate din 19 martie 2010, a anulat această decizie și a obligat Minister să adopte o nouă decizie ținând seama de considerațiile cuprinse în această hotărâre.
- 27 Minister a formulat apel împotriva hotărârii menționate la instanța de trimitere.

Întrebările preliminare

- 28 Întrucât domnii O. și B. erau membri ai familiei unor cetățeni ai Uniunii în sensul articolului 2 punctul 2 din Directiva 2004/38 la datele la care au fost adoptate deciziile de respingere a cererilor lor de obținere a documentelor de ședere, instanța de trimitere ridică mai întâi problema dacă această directivă le acordă un drept de ședere în statul membru al cărui resortisanți sunt respectivii cetățeni.
- 29 Este posibil, potrivit instanței de trimitere, ca prin termenul „se deplasează”, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2004/38, să se înțeleagă deplasarea fără a se stabili în alt stat membru decât cel al cărui resortisanți sunt cetățenii menționați și revenirea din acest stat. De asemenea, este posibil ca prin „i se alătură”, în sensul aceluiași articol 3 alineatul (1), să se înțeleagă faptul de a se alătura cetățenilor Uniunii în statul membru al cărui resortisanți sunt aceștia. Totuși, instanța de trimitere constată că alte dispoziții din aceeași directivă, în special articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatele (1) și (2), par să excludă o astfel de interpretare din moment ce menționează în mod expres „alt stat membru” și „statul membru gazdă” ca fiind statul membru în privința căruia poate fi solicitat un drept de ședere. Hotărârea din 5 mai 2011, McCarthy (C-434/09, Rep., p. I-3375), confirmă că articolele 6 și 7 menționate reglementează situația juridică a unui cetățean al Uniunii într-un stat membru în care nu are calitatea de resortisant.
- 30 Instanța de trimitere amintește în continuare că rezultă din Hotărârea din 7 iulie 1992, Singh (C-370/90, Rec., p. I-4265), și din Hotărârea din 11 decembrie 2007, Eind (C-291/05, Rep., p. I-10719), că soțul unui resortisant al unui stat membru care a făcut uz de dreptul la liberă circulație trebuie să dispună, atunci când se întoarce în statul membru de origine, cel puțin de aceleași drepturi de intrare și de ședere precum cele pe care i le-ar recunoaște dreptul Uniunii dacă respectivul cetățean al Uniunii ar alege să intre și să locuiască în alt stat membru. Instanța menționată exprimă totuși îndoieli cu privire la problema dacă această jurisprudență se aplică în situații precum cele în discuție în litigiile principale. Ea subliniază în această privință că, spre deosebire de cauzele în care s-au pronunțat

Hotărârile Singh și Eind, citate anterior, cetățenii Uniunii vizați în litigiile principale au locuit în statul membru gazdă, dar nu în calitate de lucrători, ci în calitate de cetățeni ai Uniunii, în temeiul articolului 21 alineatul (1) TFUE, și de beneficiari de prestări de servicii în sensul articolului 56 TFUE.

31 În sfârșit, în ipoteza în care jurisprudența rezultată din Hotărârile Singh și Eind, citate anterior, ar trebui să se aplice în situații precum cele în discuție în litigiile principale, instanța de trimitere solicită să se stabilească în ce măsură s-ar impune ca șederea cetățeanului Uniunii în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este să aibă o durată minimă determinată pentru ca, după întoarcerea acestui cetățean în statul membru al cărui resortisant este, membrului familiei sale care are cetățenia unui stat terț să i se acorde un drept de ședere în acest ultim stat membru. În litigiul referitor la domnul B., instanța de trimitere ridică de asemenea problema dacă dreptul său de ședere în Țările de Jos în temeiul Directivei 2004/38 este afectat de împrejurarea că nu s-a alăturat persoanei de referință B în statul membru a cărui resortisantă este aceasta decât după mai mult de doi ani de la întoarcerea acesteia în statul respectiv.

32 În aceste condiții, Raad van State a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare, dintre care primele trei sunt formulate identic în ceea ce privește cazurile domnului O. și domnului B., numai a patra întrebare referindu-se exclusiv la cazul acestuia din urmă:

- „1) În ceea ce privește condițiile pentru exercitarea dreptului de ședere de către un membru al familiei unui cetățean al Uniunii, care este cetățean al unei țări terțe, [Directiva 2004/38] trebuie aplicată prin analogie, ca în Hotărârile [citate anterior] Singh [...] și Eind [...], în cazul în care un cetățean al Uniunii se întoarce în statul membru al cărui resortisant este, după ce a locuit în alt stat membru, exercitându-și drepturile prevăzute la articolul 21 alineatul (1) TFUE și beneficiind de prestări de servicii în sensul articolului 56 TFUE?
- 2) [În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare], trebuie ca șederea cetățeanului Uniunii în alt stat membru să fi avut o durată minimă determinată pentru ca, după întoarcerea cetățeanului Uniunii în statul membru al cărui resortisant este, membrului său de familie care este cetățean al unei țări terțe să i se acorde dreptul de ședere în acest stat membru?
- 3) [În cazul unui răspuns afirmativ la a doua întrebare], poate fi îndeplinită această condiție în cazul în care șederea în alt stat membru nu a fost continuă, ci [s-a desfășurat] cu o anumită periodicitate, de exemplu în fiecare weekend sau sub formă de vizite regulate?
- 4) În situația în care a trecut o perioadă considerabilă între întoarcerea cetățeanului Uniunii în statul membru al cărui resortisant este și sosirea membrului său de familie care este cetățean al unei țări terțe în statul membru în cauză, membrul de familie care are cetățenia unei țări terțe pierde eventuala posibilitate de a invoca dreptul de ședere derivat din dreptul Uniunii, în împrejurări precum cele din litigiul [referitor la domnul B.]?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la primele trei întrebări

33 Prin intermediul primelor trei întrebări, care trebuie examinate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă dispozițiile Directivei 2004/38 și articolul 21 alineatul (1) TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun ca un stat membru să refuze acordarea dreptului de ședere unui resortisant al unui stat terț, membru al familiei unui cetățean al Uniunii care este resortisant al statului membru menționat, la întoarcerea acestui cetățean în statul membru respectiv, atunci când acel cetățean, înainte de întoarcere, și-a exercitat dreptul la liberă circulație în temeiul articolului 21

alineatul (1) TFUE, locuind în alt stat membru împreună cu membrul familiei sale vizat, numai în calitate sa de cetățean al Uniunii, și, în cazul unui răspuns afirmativ, care sunt condițiile de acordare a unui astfel de drept de ședere.

- 34 În această privință, trebuie amintit că, în temeiul articolului 21 alineatul (1) TFUE, „[o]rice cetățean al Uniunii are dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre, sub rezerva limitărilor și condițiilor prevăzute de tratate și de dispozițiile adoptate în vederea aplicării acestora”.
- 35 În ceea ce privește Directiva 2004/38, Curtea a avut deja ocazia să constate că aceasta urmărește să faciliteze exercitarea dreptului fundamental și individual la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre, care este conferit în mod direct cetățenilor Uniunii prin articolul 21 alineatul (1) TFUE, și că această directivă are ca obiect în special întărirea dreptului menționat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 iulie 2008, Metock și alții, C-127/08, Rep., p. I-6241, punctele 59 și 82, Hotărârea din 7 octombrie 2010, Lassal, C-162/09, Rep., p. I-9217, punctul 30, precum și Hotărârea McCarthy, citată anterior, punctul 28).
- 36 Articolul 21 alineatul (1) TFUE și dispozițiile Directivei 2004/38 nu conferă niciun drept autonom resortisanților statelor terțe (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 noiembrie 2012, Iida, C-40/11, punctul 66, precum și Hotărârea din 8 mai 2013, Ymeraga și Ymeraga-Tafarshiku, C-87/12, punctul 34). Astfel, eventualele drepturi conferite unor asemenea resortisanți prin dispozițiile dreptului Uniunii privind cetățenia Uniunii sunt drepturi derivate din exercitarea libertății de circulație de către un cetățean al Uniunii (a se vedea Hotărârile Iida, punctul 67, și Ymeraga și Ymeraga-Tafarshiku, punctul 35, citate anterior, precum și Hotărârea din 10 octombrie 2013, Alokpa și alții, C-86/12, punctul 22).
- 37 Or, rezultă dintr-o interpretare literală, sistematică și teleologică a dispozițiilor Directivei 2004/38 că acestea nu pot constitui temeiul unui drept de ședere derivat în favoarea resortisanților unor state terțe, membri ai familiei unui cetățean al Uniunii, în statul membru al cărui resortisant este acest cetățean.
- 38 Astfel, articolul 3 alineatul (1) din directiva menționată definește ca „destinatari” ai drepturilor conferite de aceasta „oric[e] cetățean al Uniunii care se deplasează sau își are reședința într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, precum și membri[i] familiei sale, conform definiției de la articolul 2 punctul 2, care îl însoțesc sau i se alătură”.
- 39 Astfel, Directiva 2004/38 prevede un drept de ședere derivat în favoarea resortisanților unor state terțe, membri ai familiei unui cetățean al Uniunii, în sensul articolului 2 punctul 2 din această directivă, numai atunci când acesta și-a exercitat dreptul la liberă circulație stabilindu-se în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este (a se vedea în acest sens Hotărârea Metock și alții, citată anterior, punctul 73, Hotărârea din 15 noiembrie 2011, Dereci și alții, C-256/11, Rep., p. I-11315, punctul 56, Hotărârea Iida, citată anterior, punctul 51, precum și Hotărârea din 6 decembrie 2012, O. și alții, C-356/11 și C-357/11, punctul 41).
- 40 Celelalte dispoziții ale Directivei 2004/38, în special articolul 6, articolul 7 alineatele (1) și (2) și articolul 16 alineatele (1) și (2), se referă la dreptul de ședere al unui cetățean al Uniunii și la dreptul de ședere derivat al membrilor familiei sale fie în „alt stat membru”, fie în „statul membru gazdă” și confirmă astfel că un resortisant al unui stat terț, membru al familiei unui cetățean al Uniunii, nu se poate prevala, în temeiul acestei directive, de un drept de ședere derivat în statul membru al cărui resortisant este acest cetățean (a se vedea Hotărârile McCarthy, punctul 37, și Iida, punctul 64, citate anterior).
- 41 Referitor la interpretarea teleologică a dispozițiilor Directivei 2004/38, trebuie amintit că, deși este adevărat că scopul acesteia este să faciliteze și să consolideze exercitarea dreptului fundamental și individual la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre conferit în mod direct fiecărui

cetățean al Uniunii, nu este mai puțin adevărat că obiectul acesteia privește, astfel cum reiese din articolul 1 litera (a) din directivă, condițiile de exercitare a acestui drept (Hotărârea McCarthy, citată anterior, punctul 33).

- 42 Din moment ce, în temeiul unui principiu de drept internațional, un stat nu poate să refuze propriilor resortisanți dreptul de a intra pe teritoriul său și de a locui pe teritoriul respectiv, Directiva 2004/38 are vocația de a reglementa numai condițiile de intrare și de ședere a unui cetățean al Uniunii în alte state membre decât cel al cărui resortisant este (a se vedea Hotărârea McCarthy, citată anterior, punctul 29).
- 43 În aceste condiții și având în vedere cele amintite la punctul 36 din prezenta hotărâre, directiva menționată nu are, prin urmare, nici vocația de a conferi un drept de ședere derivat unui resortisant al unui stat terț, membru al familiei unui cetățean al Uniunii care locuiește în statul membru al cărui resortisant este.
- 44 Din moment ce resortisanți ai unui stat terț care se află în situații precum cele ale domnilor O. și B. nu pot beneficia, în temeiul dispozițiilor Directivei 2004/38, de un drept de ședere derivat în statul membru a cărui resortisantă este persoana de referință a fiecăruia dintre ei, trebuie analizat dacă un drept de ședere derivat se poate întemeia, dacă este cazul, pe articolul 21 alineatul (1) TFUE.
- 45 În această privință, trebuie amintit că finalitatea și justificarea dreptului de ședere derivat menționat se întemeiază pe constatarea că refuzul recunoașterii unui astfel de drept este de natură să aducă atingere libertății de circulație a cetățeanului Uniunii, descurajându-l să își exercite drepturile de intrare și de ședere în statul membru gazdă (a se vedea Hotărârile Iida, punctul 68, Ymeraga și Ymeraga-Tafarshiku, punctul 35, precum și Alokpa și alții, punctul 22, citate anterior).
- 46 Astfel, Curtea a decis că, atunci când un cetățean al Uniunii a locuit împreună cu un membru al familiei sale, resortisant al unui stat terț, în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este pe o perioadă care depășește doi ani și jumătate și, respectiv, un an și jumătate, și a exercitat în acel stat o activitate salariată, acest resortisant al unui stat terț trebuie să beneficieze, la întoarcerea acestui cetățean al Uniunii în statul membru al cărui resortisant este, în temeiul dreptului Uniunii, de un drept de ședere derivat în acest ultim stat (a se vedea Hotărârile Singh, punctul 25, și Eind, punctul 45, citate anterior). Dacă acest resortisant al unui stat terț nu ar dispune de un asemenea drept, lucrătorul, cetățean al Uniunii, ar putea fi descurajat să părăsească statul membru al cărui resortisant este pentru a exercita o activitate salariată pe teritoriul altui stat membru din cauza lipsei certitudinii, pentru acest lucrător, că poate continua, după întoarcerea în statul membru de origine, o viață de familie eventual începută, ca efect al unei căsătorii sau al unei reîntregiri a familiei, în statul membru gazdă (a se vedea Hotărârile Eind, punctele 35 și 36, precum și Iida, punctul 70, citate anterior).
- 47 Prin urmare, obstacolul în calea ieșirii din statul membru al cărui resortisant este lucrătorul, astfel cum este prezentat în Hotărârile Singh și Eind, citate anterior, rezultă din refuzul acordării, la întoarcerea acestui lucrător în statul membru din care este originar, a unui drept de ședere derivat membrilor familiei lucrătorului menționat, resortisanți ai unui stat terț, atunci când el a locuit cu aceștia în statul membru gazdă în temeiul și cu respectarea dreptului Uniunii.
- 48 În consecință, trebuie să se verifice dacă jurisprudența rezultată din hotărârile menționate are vocația de a se aplica în mod general membrilor familiei unor cetățeni ai Uniunii care, făcând uz de drepturile care le sunt conferite de articolul 21 alineatul (1) TFUE, au locuit în alt stat membru decât cel ai cărui resortisanți sunt, înainte de a reveni în statul membru ai cărui resortisanți sunt.
- 49 Aceasta este efectiv situația în speță. Astfel, acordarea, la întoarcerea unui cetățean al Uniunii în statul membru al cărui resortisant este, a unui drept de ședere derivat unui resortisant al unui stat terț, membru al familiei acestui cetățean al Uniunii, cu care acesta a locuit, numai în considerarea calității sale de cetățean al Uniunii, în temeiul și cu respectarea dreptului Uniunii în statul membru gazdă,

urmărește să elimine același tip de obstacol la ieșirea din statul membru din care este originar precum cel amintit la punctul 47 din prezenta hotărâre, garantând cetățeanului menționat că își poate continua în acest stat membru viața de familie pe care a început-o sau și-a consolidat-o în statul membru gazdă.

- 50 În ceea ce privește condițiile de acordare, la întoarcerea unui cetățean al Uniunii în statul membru al cărui resortisant este, a unui drept de ședere derivat, în temeiul articolului 21 alineatul (1) TFUE, unui resortisant al unui stat terț, membru al familiei acestui cetățean al Uniunii, cu care acesta a locuit, numai în considerarea calității sale de cetățean al Uniunii, în statul membru gazdă, acestea nu ar trebui să fie, în principiu, mai stricte decât cele prevăzute de Directiva 2004/38 pentru acordarea unui astfel de drept de ședere unui resortisant al unui stat terț, membru al familiei unui cetățean al Uniunii, care și-a exercitat dreptul la liberă circulație stabilindu-se în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este. Astfel, chiar dacă Directiva 2004/38 nu acoperă un astfel de caz de întoarcere, ea trebuie să fie aplicată prin analogie în ceea ce privește condițiile de ședere a cetățeanului Uniunii în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este, dat fiind că, în ambele cazuri, cetățeanul Uniunii este cel care constituie persoana de referință pentru ca unui resortisant al unui stat terț, membru al familiei acestui cetățean al Uniunii, să i se poată acorda un drept de ședere derivat.
- 51 Un obstacol precum cel amintit la punctul 47 din prezenta hotărâre nu va interveni decât atunci când șederea cetățeanului Uniunii în statul membru gazdă se caracterizează printr-o efectivitate suficientă pentru a-i permite începerea sau consolidarea unei vieți de familie în acest stat membru. Prin urmare, articolul 21 alineatul (1) TFUE nu impune ca orice ședere a unui cetățean al Uniunii în statul membru gazdă însoțit de un membru al familiei sale, resortisant al unui stat terț, să implice în mod necesar acordarea unui drept de ședere derivat acestui membru al familiei în statul membru al cărui resortisant este acest cetățean în momentul întoarcerii sale în acest stat membru.
- 52 În această privință, trebuie să se arate că un cetățean al Uniunii care își exercită drepturile pe care i le conferă articolul 6 alineatul (1) din Directiva 2004/38 nu urmărește să se stabilească în statul membru gazdă într-un mod care să fie propice începerii sau consolidării unei vieți de familie în acest ultim stat membru. În aceste condiții, refuzul acordării, la întoarcerea acestui cetățean în statul membru din care este originar, a unui drept de ședere derivat membrilor familiei cetățeanului menționat, resortisanți ai unui stat terț, nu va descuraja un astfel de cetățean să își exercite drepturile pe care le are în temeiul articolul 6 menționat.
- 53 În schimb, un obstacol precum cel amintit la punctul 47 din prezenta hotărâre riscă să intervină atunci când cetățeanul Uniunii urmărește să își exercite drepturile pe care le are în temeiul articolului 7 alineatul (1) din Directiva 2004/38. Astfel, o ședere în statul membru gazdă în temeiul și cu respectarea condițiilor prevăzute la articolul 7 alineatul (1) din directiva menționată dovedește, în principiu, stabilirea și, prin urmare, caracterul efectiv al șederii cetățeanului Uniunii în acest ultim stat membru și este de natură să însoțească începerea sau consolidarea unei vieți de familie în acest stat membru.
- 54 Or, atunci când, cu ocazia unei șederi efective a cetățeanului Uniunii în statul membru gazdă, în temeiul și cu respectarea condițiilor prevăzute la articolul 7 alineatele (1) și (2) din Directiva 2004/38, a început sau s-a consolidat o viață de familie în acest stat membru, efectul util al drepturilor pe care respectivul cetățean al Uniunii le are în temeiul articolul 21 alineatul (1) TFUE impune ca viața de familie a acestui cetățean în statul membru gazdă să poată fi urmată la întoarcerea sa în statul membru al cărui resortisant este, prin acordarea unui drept de ședere derivat membrului familiei respectiv, resortisant al unui stat terț. Astfel, în lipsa unui astfel de drept de ședere derivat, acest cetățean al Uniunii ar fi descurajat să părăsească statul membru al cărui resortisant este pentru a-și exercita dreptul de ședere, în temeiul articolului 21 alineatul (1) TFUE, pe teritoriul altui stat membru din cauza lipsei certitudinii că poate continua în statul membru din care este originar o viață de familie alături de rudele sale apropiate, astfel începută sau consolidată în statul membru gazdă (a se vedea în acest sens Hotărârile Eind, punctele 35 și 36, precum și Iida, punctul 70, citate anterior).

- 55 *A fortiori*, efectul util al articolului 21 alineatul (1) TFUE impune ca cetățeanul Uniunii să își poată continua, la întoarcerea în statul membru al cărui resortisant este, viața de familie din statul membru gazdă dacă acest cetățean și membrul familiei sale vizat, resortisant al unui stat terț, au dobândit în acest ultim stat membru un drept de ședere permanent în temeiul articolului 16 alineatele (1) și, respectiv, (2) din Directiva 2004/38.
- 56 Prin urmare, șederea efectivă în statul membru gazdă a cetățeanului Uniunii și a membrului familiei sale, resortisant al unui stat terț, în temeiul și cu respectarea condițiilor prevăzute la alineatele (1) și, respectiv, (2) ale articolului 7 sau la articolul 16 din Directiva 2004/38, este cea care dă naștere, la întoarcerea acestui cetățean al Uniunii în statul membru al cărui resortisant este, unui drept de ședere derivat, în temeiul articolului 21 alineatul (1) TFUE, în favoarea resortisantului unui stat terț cu care cetățeanul menționat a dus o viață de familie în statul membru gazdă.
- 57 Revine instanței de trimitere sarcina să verifice dacă persoanele de referință O și B, care sunt cetățeni ai Uniunii, s-au stabilit și, prin urmare, au locuit efectiv în statul membru gazdă și dacă, datorită vieții de familie duse cu ocazia șederii efective menționate, domnii O. și B. au beneficiat de un drept de ședere derivat în statul membru gazdă în temeiul și cu respectarea articolului 7 alineatul (2) sau a articolului 16 alineatul (2) din Directiva 2004/38.
- 58 Trebuie să se adauge că aplicarea normelor de drept al Uniunii nu poate fi extinsă astfel încât să acopere anumite practici abuzive (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 decembrie 2000, Emsland-Stärke, C-110/99, Rec., p. I-11569 punctul 51, și Hotărârea din 22 decembrie 2010, Bozkurt, C-303/08, Rep., p. I-13445, punctul 47), știind că proba unei astfel de practici impune, pe de o parte, un ansamblu de circumstanțe obiective din care rezultă că, în pofida respectării formale a condițiilor prevăzute de reglementarea Uniunii, obiectivul urmărit de această reglementare nu a fost atins și, pe de altă parte, un element subiectiv care constă în intenția de a obține un avantaj rezultat din reglementarea Uniunii creând în mod artificial condițiile necesare pentru obținerea acestuia (Hotărârea din 16 octombrie 2012, Ungaria/Slovacia, C-364/10, punctul 58).
- 59 În ceea ce privește aspectul dacă efectul cumulativ al diferitor șederi de scurtă durată în statul membru gazdă poate da naștere unui drept de ședere derivat în favoarea unui membru al familiei cetățeanului Uniunii, resortisant al unui stat terț, la întoarcerea acestui cetățean în statul membru al cărui resortisant este, trebuie amintit că numai o ședere care îndeplinește condițiile prevăzute la alineatele (1) și (2) ale articolului 7 sau la articolul 16 din Directiva 2004/38 este de natură să dea naștere unui astfel de drept de ședere. În această privință, șederi de scurtă durată, precum weekenduri sau vacanțe petrecute în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este acest cetățean, chiar considerate împreună, intră în sfera articolului 6 din Directiva 2004/38 și nu îndeplinesc condițiile menționate.
- 60 În ceea ce privește situația domnului O., care, astfel cum reiese din decizia de trimitere, deține un permis de ședere în temeiul articolului 10 din Directiva 2004/38 în calitate de membru al familiei unui cetățean al Uniunii, trebuie amintit că dreptul Uniunii nu impune autorităților statului membru al cărui resortisant este cetățeanul Uniunii vizat să recunoască resortisantului unui stat terț, membru al familiei acestui cetățean, un drept de ședere derivat numai datorită faptului că, în statul membru gazdă, acest resortisant era titularul unui permis de ședere valabil (a se vedea Hotărârea Eind, citată anterior, punctul 26). Astfel, un permis de ședere eliberat în temeiul articolului 10 din Directiva 2004/38 are un caracter declarativ, iar nu constitutiv de drepturi (a se vedea Hotărârea din 21 iulie 2011, Dias, C-325/09, Rep., p. I-6387, punctul 49).
- 61 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la primele trei întrebări că articolul 21 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că, într-o situație în care un cetățean al Uniunii a început sau și-a consolidat o viață de familie cu un resortisant al unui stat terț cu ocazia unei șederi efective, în temeiul și cu respectarea condițiilor prevăzute la articolul 7 alineatele (1) și (2) sau la articolul 16 alineatele (1) și (2) din Directiva 2004/38, în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este, dispozițiile acestei directive se aplică prin analogie atunci când cetățeanul Uniunii menționat se

întoarce, cu membrul familiei sale vizat, în statul său membru de origine. În consecință, condițiile de acordare a unui drept de ședere derivat resortisantului unui stat terț, membru al familiei acestui cetățean al Uniunii, în statul membru de origine al acestuia nu ar trebui să fie, în principiu, mai stricte decât cele prevăzute de directiva menționată pentru acordarea unui drept de ședere derivat în favoarea unui resortisant al unui stat terț, membru al familiei unui cetățean al Uniunii, care și-a exercitat dreptul la liberă circulație stabilindu-se în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este.

Cu privire la a patra întrebare

- 62 Astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 21-23 din prezenta hotărâre, domnul B. a dobândit calitatea de membru al familiei, în sensul articolului 2 punctul 2 din Directiva 2004/38, unui cetățean al Uniunii la un moment ulterior șederii persoanei de referință B în statul membru gazdă.
- 63 Or, un resortisant al unui stat terț, care nu a avut, cel puțin parțial în timpul șederii în statul membru gazdă, calitatea de membru al familiei, în sensul articolului 2 punctul 2 din Directiva 2004/38, nu a putut beneficia în acest stat membru de un drept de ședere derivat în temeiul articolului 7 alineatul (2) sau al articolului 16 alineatul (2) din Directiva 2004/38. În aceste condiții, acest resortisant al unui stat terț nu se poate întemeia nici pe articolul 21 alineatul (1) TFUE pentru a obține un drept de ședere derivat la întoarcerea cetățeanului Uniunii respectiv în statul membru al cărui resortisant este.
- 64 Prin urmare, nu este necesar să se răspundă la a patra întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 65 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Articolul 21 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că, într-o situație în care un cetățean al Uniunii a început sau și-a consolidat o viață de familie cu un resortisant al unui stat terț cu ocazia unei șederi efective, în temeiul și cu respectarea condițiilor prevăzute la articolul 7 alineatele (1) și (2) sau la articolul 16 alineatele (1) și (2) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE, în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este, dispozițiile acestei directive se aplică prin analogie atunci când cetățeanul Uniunii menționat se întoarce, cu membrul familiei sale vizat, în statul său membru de origine. În consecință, condițiile de acordare a unui drept de ședere derivat resortisantului unui stat terț, membru al familiei acestui cetățean al Uniunii, în statul membru de origine al acestuia nu ar trebui să fie, în principiu, mai stricte decât cele prevăzute de directiva menționată pentru acordarea unui drept de ședere derivat în favoarea unui resortisant al unui stat terț, membru al familiei unui cetățean al Uniunii, care și-a exercitat dreptul la liberă circulație stabilindu-se în alt stat membru decât cel al cărui resortisant este.

Semnături

i — Punctul 42 din prezentul text a făcut obiectul unei modificări de ordin lingvistic ulterior primei publicări.